

רב נחמן בר יצחק אמר: אף אינו נידון כבן סורר ומורה.

דאמר קרא "כי יהיה לאיש בן סורר ומורה", עד שיהא בן משעת הויה.

אמימר אמר: אף אינו ממעט חלק בכורה. כלומר, אם אותו טומטום שנמצא זכר אינו בכור, אינו ממעט בחלק הבכורה.

כגון: שהיו שלשה אחין⁽⁵²⁾, בכור, פשוט, וטומטום. והיו בנכסי אביהם תשעה מנים, חולקים תחילה את הנכסים לשלשה חלקים כאילו אין כאן טומטום, ונטל הבכור שני חלקים שהם שישה מנים, שלשה עבור בכורתו, ושלשה עבור חלק פשיטותו, והפשוט חלק אחד שלש שלשה מנים. נמצא שחלק הבכורה שלשה מנים, וחלקי הפשיטות שישה מנים.

וחוזרים וחולקים את חלקי הפשיטות בין שלשתם בשוה, וכל אחד נוטל שני מנים.

וכך לא התמעט חלק הבכורה משום

הטומטום.

שנאמר, "וילדה לו בנים והיה הבן הבכור", עד שיהא בן בשעת לידה.

כלומר, מי שהיה בן בשעת לידה, נוטל הבכור כנגדו חלק בכורה, דהיינו חלק גדול. ולכן אין הטומטום נחשב עמהם כשבאים לחלוק את הנכסים ולתת חלק בכורה.

רב שיזבי אמר: אף אינו נימול לשמנה. כלומר, אין מילתו ביום השמיני דוחה שבת, כשאר מילות⁽⁵³⁾.

דאמר קרא "אשה כי תזריע וילדה זכר, וביום השמיני ימול". עד שיהא זכר משעת לידה.

רב שרביא אמר: אף אין אמו טמאה טומאת לידה.

כגון, אם ילדתו אמו, ולא ראתה דם בלידתה, [שאם ראתה דם טמאה כנדה], אינה טמאה כיולדת, שבוע לזכר או

שאיין אלא בכור וטומטום נוטל הבכור שני שלישי, והטומטום שלישי.

ואף על פי שבעלמא סבר היד רמה שבמקום שאיין אלא בכור לבדו בטל דין הבכור, מכל מקום הכא שיש פשוט עמו אף על פי שהפשוט טומטום הוא, חשיב כבכור. ועיין בדבר אברהם (ח"א סימן כז).

53. שאר מילות דוחות שבת מדכתיב, "וביום השמיני", ודרשינן, "ביום" ואפילו בשבת. ומשמע ברשב"ם, שעל כל פנים מלים אותו ביום השמיני אם לא יצא בשבת.

וצריך באור, הרי כיון שאיין אמו טמאה טומאת לידה כבסמוך, אם כן לא שייך בו גם

בהגדת האב, לא הוי "יכיר", ולכן אינו נוטל כלום. אך אם יש ודאי "יכיר", אלא דמספקא לן האם נאמן בהכרה זו, התם איכא דין ספק, ואילו תפס לא מפקינן מיניה.

52. הרשב"ם העמיד את הגמרא בשלשה אחים. וצריך באור מדוע לא העמיד בשני אחים, בכור וטומטום?

ועיין בפתחי תשובה (חו"מ רפא, ז) שהביא מחלוקת הפוסקים האם במקום שאיין אלא בכור וטומטום נוטל הבכור פי שנים, או שמא חולקים בשוה, כיון שבמקום שאיין עוד אחים בטל דין הבכור.

ועיין עוד ביד רמה (קד) שכתב דאף במקום

שבועיים לנקה.

דאמר קרא: "אשה כי תזריע וילדה זכר וטמאה שבעת ימים", עד שיהא זכר משעת לידה.

ומקשה הגמרא: מיתבי, הלא שנינו במסכת נידה: "המפלת טומטום ואנדרוגיניום תשב לזכר ולנקיבה"⁽⁵⁴⁾. ומבואר להדיא ששייכת בה טומאת לידה?

תיובתיה דרב שרביא תיובתא.

ומקשה הגמרא: לימא תיחוי נמי תיובתא דרב שיזבי, שאמר "אף אינו נימול לשמונה", ודריש לה מקרא דטומאת לידה, ואילו במשנה הנ"ל מבואר דלא דרשינן מאותו פסוק למעט טומטום?

ומתרצת הגמרא: תנא ספוקי מספקא ליה האם לדרוש כדברי רב שיזבי או לא, ולכן נקט לחומרא. וגבי טומאה, עליה להחמיר

זכור וכנקבה⁽⁵⁵⁾, וגבי שבת, אין מילתו דוחה שבת.

ומקשה הגמרא: אי הכי, מדוע שנינו, "תשב לזכר ולנקבה", דמשמע שיש לה ימי טהרה על כל פנים כזכר, ולא חששנו לטומאת נדה, לטמאה על כל דם שתראה,

והרי לפי דרשת רב שיזבי מיבעי ליה לחוש אף לטומאת נדה, שהרי לא שייכים בה ימי טהרה כיוולדת?

ומסקינן: קשיא⁽⁵⁶⁾.

אמר רבא: תניא כוותיה דרב אמי שאמר לעיל "טומטום שנקרע ונמצא זכר אינו נוטל פי שנים", נאמר בתורה "והיה הבן הבכור... לתת לו פי שנים". ודרשינן בברייתא: "בן" נוטל פי שנים, ולא טומטום. "בכור", ולא ספק.

והוינן בה: בשלמא דרשת "בן ולא

ומכאן ואילך אם תראה דם תהא טהורה עד ארבעים ללידתה, שהם שלשים ושלשה ימים של ימי טהרת הזכר. רשב"ם.

55. הריטב"א הקשה, הרי כאן ישנם תרי ספיקי, האחד, האם חשיבא כלידה, (כרב שיזבי), והשני, האם הוי זכר או נקיבה, וכל תרי ספיקי אזלינן לקולא, ומדוע כאן החמרנו עליה? ותרץ, כאן הספק השני שייך רק לאח שנפשוט את הספק הראשון, וכיון שמתמאים אותה מספק שמא יולדת היא, עליה לחוש ולהחמיר כיוולדת זכר ונקבה.

56. אבל אין זו תיובתא. כיון שאפשר לגרוס במשנה, "תשב לזכר ולנקבה ולנדה". רשב"ם. ועיין שם בהגה"ה איזו חומרא נותן לה הזכר.

קרא ד"ביום השמיני", שנאמר בפרשת טומאת לידה, ומנלן למולו ביום השמיני?

ומבאר הגר"ח בהלכות מילה, דאיכא תרי קראי לחיוב מילה. האחד, בפרשת טומאת לידה, דכתיב, "וביום השמיני ימול בשר ערלתו", והשני, הפסוק האמור אצל אברהם, "המול ימול". ולכן טומטום שאינו נימול מחמת הפסוק האמור בטומאת לידה, נימול מחמת הפסוק האמור באברהם.

ומכל מקום אין מילתו דוחה שבת, כיון שדחיית שבת במילה נלמדה מהפסוק "וביום השמיני" האמור בפרשת טומאת לידה.

54. כלומר, ימי טהרה כזכר, (שלשים ושלשה ימים), וימי טומאה כנקבה (שבועיים). כלומר, משעת לידתה תהא טמאה מספק שבועיים,

ינאי: הוכרו הבנים כשנולדו, ונודע מיהו הבכור, ולבסוף נתערבו, כותבין הרשאה זה לזה.

אך אם לא הוכרו כבר מלידתם, אין כותבין הרשאה זה לזה, כדדרשינן "בכור ולא ספק"? הדר אוקי רבא אמורא עליה, ודרש [חזר בו רבא מדבריו, והעמיד לפניו כרוז, שיחזור על דבריו בקול, ודרש ברכים]: דברים שאמרתם לכם טעות הן בידי. ברם כך אמרו משום רבי ינאי, הוכרו ולבסוף נתערבו כותבין הרשאה זה לזה לא הוכרו אין כותבין הרשאה זה לזה. וכן ההלכה.

שלחו ליה בני אקרא דאגמא לשמואל, ילמדנו רבינו: היו מוחזקין בזה שהוא בכור בלא עדים, אלא על ידי קול בעלמא⁽⁵⁹⁾. ואמר אביו, על אחר [אחד מן האחים]⁽⁶⁰⁾

טומטום, באה ללמדנו את דברי רב אמי, אלא "בכור ולא ספק" לאפוקי מאי? לאפוקי מדרש רבא.

דרש רבא, שתי נשים של אדם אחד⁽⁵⁷⁾, שילדו ב' זכרים במחבא, ואין אנו יודעים מיהו הבכור, כותבין הרשאה זה לזה. ובא אחד מהם ותובע חלק בכורה מן האחים, ואומר, "אם בכור אני תנו לי בשביל עצמי, ואם לאו תנו לי בשביל אחי"⁽⁵⁸⁾.

ולענין זה הועילה דרשת "בכור ולא ספק", ללמדנו דגזירת הכתוב היא שלא יטלו חלק בכורה מספק.

אמר ליה רב פפא לרבא כשדרש את דינו: והא שלח רבין, דבר זה שאלתי לכל רבותי, ולא אמרו לי דבר. ברם כך אמרו משום רבי

שכנו הראשון ממזר הוא, ואינו ממנו. ורק בתאומים אינו נאמן לומר נגד עדים מי הבכור. והביא ראיה לדבריו מסוגיית הגמרא בקידושין (עח ע"ב) "האומר זה בני ממזר נאמן". אך אם הוחזק על פי אביו שבכור הוא, וחזר ואמר "אינו בכור", אינו נאמן. כדמוכח בסוגיית הגמרא שלפנינו.

אמנם, למעיין בדברי רש"י בסוגיית הגמרא בקידושין שהביא הרשב"א, יתבאר, דלדעת רש"י אינו נאמן לומר על בנו שנולד מאיש אחר, אלא רק שנולד ממנו מחייבי כריתות.

ולפי זה, אין ראיה משם נגד הרשב"ם, דלענין בכורה לעולם אין האב נאמן לומר אין זה בני, ומאיש אחר נולד.

ועיין עוד בסוגיית הגמרא שם בשלטי הגיבורים על הרי"ף בשם ריא"ז, ובצפנת פענח (איסורי ביאה, טו, יב, ד"ה שם).

60. לשון הרשב"ם. ומשמע, שאינו נאמן לומר על אחר שאינו בנו, "זה בני הבכור". אלא רק

57. והוא הדין אשה אחת שילדה תאומים, או שתי נשים של שני אנשים, ואין אנו יודעים מי בנו של מי, יכולים להרשות כלאחד את חברו ליטול חלק בכורתו. רש"י.

58. הרשב"ם כתב שסוגייתנו כמאן דאמר "יש לו לבכור קודם חלוקה", ולכן יכולים להקנות זה לזה את חלק בכורתם אף קודם שזכו בו.

והקשו התוספות: הרי רב פפא משמיה דרבא סבר לעיל ש"אין לו לבכור קודם חלוקה", ואם כן כיצד יכולים להרשות זה לזה? ותרצו, שאינם צריכים קנין ממש, אלא מינו כל אחד את חברו לשליח לזכות בעבורו בחלקו.

וברשב"א תרץ, דרב פפא חזר בו מדבריו, ואף הוא סבירא ליה כהלכתא, דיש לו לבכור קודם חלוקה.

59. רשב"ם. ולשיטתו, אילו היו נגדו עדים, ודאי אינו נאמן.

ודעת הרשב"א דאף נגד עדים נאמן לומר